

IVAN MEDEK, „SPIRITUS AGENS“ ČESKÉ HUDBY

PETR KADLEC

Ivan Medek, “Spiritus Agens” of Czech Music

Abstract: Ivan Medek was an exceptional personality on the Czech music scene, especially in the period from 1945 to 1989. Medek’s career in the field of music was built despite both the interests of certain people and political events. After World War II, he co-founded the Czech Chamber Orchestra which attained great success with Václav Talich as conductor. After 1948, the orchestra was given an ultimatum and subsequently decided to terminate its activities. Even the group of music journalists, that Medek was part of, ended after the communist coup in 1948. In the 1960s, Ivan Medek became the closest friend and co-worker of chief conductor Karel Ančerl. However, the wake of normalization and the cowardice of his superiors left no place for a person of Medek’s calibre. After his signing of Charter 77, Medek lost his job at Supraphon. In spite of that, Medek’s mark on Czech music scene remained unique.

Key words: Ivan Medek – music – Václav Talich – Czech Chamber Orchestra – music journalism – Musical Youth – Czech Philharmonic – Karel Ančerl – Supraphon – Charter 77 – Václav Neumann – Wolfgang Amadeus Mozart

Contacts: Mgr. Petr Kadlec, Ph.D.; Česká filharmonie, Alšovo nábřeží 12, 110 00 Praha 1; petr.kadlec@ceskafilharmonie.cz

Nepíšu interpretativní studii. Snažím se zpřítomnit mimořádného člověka a jeho odkaz, který je zavazující také pro mě. Připomínám si poslední rozhovor, který jsme s Ivanem Medkem – spolu s hudebním publicistou Jindřichem Bálkem – natáčeli „u Medků“ doma na Letné v červenci 2009. Rozhovor pro časopis *Harmonie* byl bilanční, věnovaný 20. výročí listopadových událostí roku 1989. A to nejen z hlediska hudebního. Do názvu interview jsme dali jeden z Medkových výroků: „Přál bych mladé generaci, aby se dožila lepších a moudřejších časů.“ Ivan Medek byl tehdy dlouhodobě upoutaný na lůžko, bez možnosti pohybu. Ale mysl byla svobodná a připravená obletět celý svět. To byla na Ivanu Medkovi vždycky jedna z úžasných věcí. Neuzavíral se, nenechal se spoutávat a znesvobodňovat. Ani totalitním režimem, ani nemocí. Hudba patřila k jeho největším životním radostem, ale vždycky se dokázal dívat mnohem dál za ni; svět hudby pro něj nebyl útočištěm, kam se člověk utíká a schovává. Byla to sféra nabitá spoustou životních problémů a otázek, které je naléhavé řešit a které vedou vždy dál – třeba k podpisu Charty 77, k emigraci a práci pro Hlas Ameriky, do Kanceláře prezidenta republiky Václava Havla.

Stopa Ivana Medka v českém hudebním životě v období 1945–1989 (a vlastně i po něm) je výrazná, i když se ve větší míře utvářela navzdory. Navzdory politickým událostem a navzdory konkrétním lidem a jejich zájmům.

Po druhé světové válce Medek spoluzakládal Český komorní orchestr (ČKO), který pod vedením dirigenta Václava Talicha záhy dosáhl fenomenálních výsledků. Jenže v poúnorové době dostali hudebníci ultimátum. Pokud se Talicha nezřeknou, nemohou čekat ani korunu státní subvence. Než zradu, raději těleso rozpustili. I hudební publicisti-

ka, v níž po válce zazníval jasný hlas Ivana Medka, rokem 1948 nadlouho končí... V České filharmonii (ČF) se Medek v šedesátých letech sice stal nejbližším spolupracovníkem a přítelem šéfdirigenta Karla Ančerla, ale nastupující normalizace a zbabělost nadřazených způsobily, že pro člověka jeho formátu a kvalit opět nebylo místo. Stejně jako posléze v redakci vydavatelství Supraphon, odkud byl vyhozen po podpisu Charty 77.

Přesto je jeho stopa zásadní. Váže se k nejdůležitějším a nejzajímavějším dějům a příběhům osobností a institucí hudebního světa. A dodnes inspiruje především stálým Medkovým úsilím o kvalitu. Ne o kvalitu v technickém, ale v duchovním slova smyslu. O kvalitu, která není chvilkovým zájmem, ale celoživotním závazkem, o kvalitu, kterou nestáčí vzývat, ale musí se za ni bojovat.

Někde na počátku jeho vztahu k hudbě byly koncerty České filharmonie (ČF). Chodit na ně začal po otcově smrti od podzimu 1940. Díky abonmá tety Herberthy Masarykové. Opravdový zlom přišel díky Leoši Janáčkovi a Václavu Talichovi. „Dodnes si pamatuju, jak jsem byl v Národním divadle na premiéře ‚Její pastorkyně‘ v únoru roku 1941, kterou dirigoval Talich. Když jsem šel po představení domů, měl jsem pocit, že jsem opilý. Úplně jsem se motal a Janáček byl pro mě naprostým zjevením.“¹ A ve svých vzpomínkách dodává: „Muselo se mi v hlavě odehrát cosi významného, co určilo vývoj mého dalšího života.“²

Hudebním publicistou

„Hned v květnu 1945 jsem kromě studií na konzervatoři začal přispívat do novin. Vůbec nechápu, že mě tam tehdy

¹ Ivan MEDEK, *Talichovské vzpomínání Ivana Medka*, rozhovor Jindřicha Bálka a Petra Kadlece s Ivanem Medkem, *Harmonie*, 2003, roč. 11, č. 7, s. 16.

² Ivan MEDEK, *Děkuji, mám se výborně*, Praha 2005, s. 30.

Ivan Medek v roce 1945. Soukromá sbírka.

nechali psát referáty a dokonce i posudky o koncertech. Mně bylo v červenci toho roku teprve dvacet,“ popisuje Ivan Medek úplný začátek svojí novinářské činnosti.³ Snahu vstupovat hlasem i činem do veřejného prostoru měl celoživotně. Všude tam, kde se nacházel.

Sbírkou Medkových poválečných hudebních referátů najdeme ve dvou sešitech z rodinného archivu. Jeden je v černých, druhý v zelených deskách. Oba jsou nadepsané „Výstřižky z novin“ a najdeme v nich vlepené Medkovy texty. Psal pro čtrnáctideník *Student*, pro *Svobodné Slovo*, *Mladou frontu*, *Kulturní politiku*, *Práci* a pro *Svobodné Československo*.

Stručnost, smysl pro pointu, nadhled a zároveň zaujetí, pronikavost a naléhavost, pro Medka tak charakteristické rysy, nacházíme už v prvních textech. Lze je brát jako školu, na jaké úrovni a s jakou kritičností se dá psát o hudbě. A psát vůbec. V současné době, kdy nad pravdou vládne marketing, je to jako pramen čisté vody.

„Vysloveně informační a propagační ráz těchto koncertů ozřejmuje mnohé vlastnosti celkového i detailního provedení. Nejmarkantnější z nich jsou: nedostatečná vyrovnanost dynamická i rytmická, nesoulad mezi jednotlivými nástrojovými skupinami, místní intonační nečistoty a důsledné nahrazování temperamentu hlukem,“ píše Medek pro *Svobodné Slovo* v prvním zachovaném referátu z 11. 6. 1945 o provedení Dvořákových *Slovanských tanců* v podání Pražského filmového orchestru pod taktovkou Aloise Klímy.⁴ „Je ovšem přirozené, že tak mladý orchestr, jako je tento, nemůže hned na začátku zvládnout přesně poměrně dosti obtížné ‚Slovanské tance‘. Dobrý reprodukční výkon jest však podmíněn kázni. Kázeň pak jest nemyslitelná bez dokonalé techniky. Tu Pražský filmový orchestr zatím nemá. Alois Klíma dirigoval spíš přibližně a spolu s lomozícimi žest’ovými a bicími nástroji docílil velkého úspěchu.“⁵

Poválečné měsíce byly na jedné straně dobou euforickou a opojnou, ale také velmi napínavou. Už tehdy se bojovalo o svobodu slova, názoru, vyznání. „...když jsem přinesl do redakce článček, pouhou poznámku o tom, jaký je to nesmysl zakazovat u nás německou hudbu, zatímco sám americký prezident Truman na setkání v Postupimi hraje na klavír Beethovenův ‚Menuet‘, vzbudilo to nelibost.“⁶ Tak Medek vzpomínal na spolupráci se čtrnáctideníkem *Student*, pro který mezi srpnem 1945 a únorem 1946 napsal 14 příspěvků. První noticka byla právě o německé hudbě, jejíž provádění Ústřední rada odborů (ÚRO) zakázala, a o prezidentu Trumanovi: „Provozování veškeré německé hudby se zakazuje. (Z nařízení ÚRO.) – President Truman, jehož matka byla učitelkou hudby, zahrál na Stalínovu žádost Beethovenův menuet. (Z Postupimské konference tří.)“⁷ Tak jako byla za nacistů zakázána hudba všech protivných stran, nesměl se po válce hrát Beethoven a další německá hudba. I na nejvyšší duchovní hodnoty dopadla kolektivní vina. A Medek byl jedním z těch, kteří nechtěli připustit vítězství emocí a pomsty nad rozlišováním. Jedním z mála.

Stejně tak nechtěl jednoduše přitakat atmosféře nových začátků a uvolněné energie, atmosféře, ve které se člověk nechce ohlížet za tím, co bylo. Po válce tu byly i příběhy, které k ohlížení nutily. Nebo měly nutit. Kromě těch, kteří přežili, tu byly i oběti. Kromě nových začátků také osudy, které se nestačily rozvinout anebo byly brutálně přetnuty. I v tom se ozýval jasný a jednoznačný hlas Ivana Medka, když připomínal hudbu a životy skladatelů Gideona Kleina a Vítězslavy Kaprálové nebo muzikologa Vladimíra Helferta.

Klíčovou poválečnou hudební událostí v Československu byl první ročník festivalu Pražské jaro v roce 1946. Měl oslavit padesát let existence České filharmonie a také zásadním gestem ukončit izolaci, do které se hudební život za války dostal. Medkovy referáty mají příznačný rys. Jdou vždy za a nad jednotlivou hudební událost; dokážou zobecnit a přitom zůstat jednoznačné. Dovedou proto – i téměř sedmdesát let po svém napsání – podivuhodně živě zpřítomnit hudební dění svojí doby. A učinit z něj i pro nás naléhavou záležitost. To je u hudební publicistiky vzácnost. Často stačí mnohem menší časový odstup, aby se to, co aktuálně promlouvá, stalo nenávratně minulým.

Medek totiž už tehdy přemýšlel o úkolu a smyslu hudebního umění. A umění vůbec. 16. srpna 1945 vyšla v časopise *Student* jeho úvaha nadepsaná prostě: *HUDBA*. Text vyjadřuje snahu pisatele obhlédnout celek, vyhmátnout směr, kterým se umění ubírá. A přitom se nespokojit s tím, čím běžně operujeme, totiž že všude jsou přece jenom individuality, které mají svůj svébytný vývoj a nic společného: „V posledních letech je stále zřetelnější krize, kterou prodělává celá a hlavně mladá česká hudba. Hudební vývoj před patnácti a dvaceti lety byl plně ve znamení experimentů a hledání. Jako protiklad k tomuto zdánlivému zmatku byla postavena snaha o oproštění výrazových prostředků, což však mělo prozatím za následek pouze desorientaci mnoha hudebníků a tím takřka celou nynější situaci. Ke splnění základního po-

³ Tamtéž, s. 44.

⁴ Ivan MEDEK in *Svobodné Slovo*, 11. 6. 1945.

⁵ Tamtéž.

⁶ I. MEDEK, *Děkuji, mám se výborně*, s. 50.

⁷ Ivan MEDEK, *Dvě zprávy z tisku*, *Student*, 2. 8. 1945.

STÁTNÍ KONSERVATOŘ HUDBY
V PRAZE

Potvrzení.

Rektorát Státní konservatoře v Praze potvrzuje, že

pan - slečna Ivan Medek nar. 13. VII. 1925

jest ve školním roce 1946/47. zapsán(a) na Kompozici oddělení

III. ročník jako řádný(á) posluchač(ka). Studium z kompozicím
oddělení trvá pět roků.

Praha, dne 26. II. 1947.

Rektorát státní konservatoře v Praze

Za správnost vyhotovení:

Heimlich

Potvrzení o studiu Ivana Medka na konzervatoři z 26. února 1947. Soukromá sbírka.

ČESKÝ KOMORNÍ ORCHESTR

ŠÉF PROFESOR VÁCLAV TALICH

ADMINISTRATIVNÍ VEDOUCÍ IVAN MEDEK, PRAHA XI, PŘEMYSLOVSKÁ 28, TELEFON 541-02

Praha 10. III. 1947.

M í s t o p ř í s e ž n é p r o h l á š e n í .

Já I v a n M e d e k /narozený 13.VII.1925/, ženatý,
bytem v Praze XI., Přemyslovská 28, prohlašuji na svou čest,
že jsem byl v září 1946 ustanoven prof. V. Talichem za souhlasu
Českého komorního orchestru administrativním správcem a zástupcem
Českého komorního orchestru a tuto funkci stále vykonávám.

Ivan Medek, Praha XI., Přemyslovská 28.

Prof. Václav Talich ustanovil v září 1946 Ivana Medka administrativním správcem a zástupcem Českého komorního orchestru, prohlášení z března 1947. Soukromá sbírka.

žadavku oproštěnosti jest totiž nutně třeba vývoje, který chybí většině nynějších, opět hlavně mladých skladatelů. Dále a stále zdůrazňovaná citovost se nyní mění v subjektivní melancholii, kterou se většina soudobých umělců odděluje od života. Vzniká tak jakýsi druh zasněného umění, jehož oči jsou obráceny pouze do sebe sama a jež nechápe své zásadní a největší poslání: burcovat a povzbuzovat unavené a slabé, a vytvářet všeobecně kladné hodnoty, na kterých by bylo možno stavět dál.“⁸

Ivan Medek tedy věří, že spojující tendence tu jsou a je potřeba mít odvalu a zodpovědnost popisovat, případně je i kritizovat. Ve jménu vytváření všeobecně kladných hodnot. Význam i pozornost, kterou mohla Medkova publicistická práce vzbuzovat, se pak bohužel odráží hlavně v tom, že po únoru 1948 nenacházíme ani jeden jeho zveřejněný text. Publikovat prostě z politických důvodů nemohl. A to po dobu osmi let, až do roku 1956.

Proč by také měl být v době ideologických klíšé slyšen hlas někoho, kdo svůj text o hudbě s přímostí a upřímností končí slovy: „Duše každého člověka je rovnocenná. – Skutečně velké a poctivé umění nikdy nezahyne. – Na umění slabé, pokřivené a špatné budeme však co nejostřeji upozorňovat, abychom zabránili šíření plevele, který nesmí zatížit kulturu příštích generací.“⁹

Český komorní orchestr

„Asi tři Talichovi žáci a já jsme se rozhodli, že v té věci uděláme nějaké zásadní kroky. A šli jsme za tehdejším ministrem školství Zdeňkem Nejedlým. Audience měla kuriózní charakter – všichni jsme stáli v sekretariátu, Nejedlý byl ve svojí pracovně a komunikoval s námi přes sekretářku. Naše ústřední otázka byla, jestli jsou proti Talichovi nějaké zásadní námitky ze strany ministerstva školství. Nejedlý řekl, že Talich je záležitostí ministerstva vnitra. Na to jsem já řekl: „Vážený pane ministře, záležitostí ministerstva vnitra jsme my všichni. Do té doby, dokud příslušný orgán ministerstva vnitra neřekne, že ten nebo onen člověk je nebezpečný, je takový člověk volný.“ Na to Nejedlý neodpověděl, měl asi pocit, že je to arogantní, což myslím nepochybně bylo. My jsme pak šli s touto zprávou za ředitelem konzervatoře dr. Holzknechtem a ten nám na základě toho dovolil, aby soubor začal pracovat.“¹⁰

Ať už Ivan Medek hovořil o Hudební mládeži, o České filharmonii v letech padesátých, šedesátých i devadesátých, anebo – jako v tomto případě – o Českém komorním orchestru v době poválečné, sebe a svoji roli zmiňoval jen mimochodem. Neměl potřebu zdůrazňovat svůj podíl, i když byl nezřídka rozhodující, neboť dával věci do pohybu.

V nejtěžších chvílích Medek zachránil Václava Talicha. V době, kdy na jedné z největších českých uměleckých osobností leželo poválečné obvinění – mimochodem nikdy nikým neprokázané – z údajné kolaborace s nacisty, přišla za Talichem skupina mladých hudebníků v čele s Ivanem Medkem, že chtějí pod jeho vedením pracovat. Tento projev důvěry byl

pro Talicha v době, kdy měl zakázáno spolupracovat s Českou filharmonií i Národním divadlem, životně důležitý. Jako už předtím, v říjnu 1945, kdy Medek zorganizoval Talichovo vystoupení v rámci Akademického týdne. Hovořil na téma *Duchovní problémy reprodukce*. Talich, který byl od konce války stigmatizován a jemuž nebylo dovoleno vzít taktovku do ruky, psal 31. 10. 1945 v dopise dvacetiletému mladému muži. „Dojímal mne zejména ten příliv mladých lidí a vědomí, že ti šli po celé to neuvěřitelné údobí věrně se mnou. Práce s mládím mě vždy okouzlovala a věřte, že po ničem netoužím tak jako po možnosti takové nějaké situace, kde by moje zkušenost se mohla snoubit s překotnou odvahou mladých ve společné práci. Nemohu nedoufat, že při všech těch možnostech, které nám dává nový život, by se nenašla právě tato možnost, z níž by mohlo vzejít leccos užitečného.“¹¹

Záhy tak vznikla myšlenka na komorní orchestr pod Talichovým vedením složený ze studentů Pražské konzervatoře. Jenže vedení ústavu se bálo, jestli Talichovým angažmá politicky moc neriskuje. I proto ona audience u Zdeňka Nejedlého. Ivan Medek ji vždy líčil jako víceméně kuriózní a úsměvnou příhodu. Na druhou stranu je dobré si uvědomit toto: nikdo z vlivných příslušníků hudební obce neměl k tomuto občanskému činu tolik odvahy jako jednadvacetiletý mladík.

Český komorní orchestr, fungující na dobrovolné bázi, se stal od svého prvního koncertu v říjnu 1946 senzací. Světoznámý francouzský violoncellista Pierre Fournier, který s ním zanedlouho vystupoval jako sólista, prohlásil, že jde o nejlepší komorní těleso na světě. Orchestr měl pozvání na slavné festivaly v Salcburku a Edinburku, ale po československém komunistickém puči v únoru 1948 zanikl. Mladí hudebníci dostali ultimátum. Buď se vzdají Talicha a „lidově demokraticky“ stát jim dá peníze na další existenci, nebo budou hrát s Talichem, ale bez subvencí. U souboru, který měl po dvou letech skvělou úroveň a plány na několik sezon, by mnozí možná pochopili, kdyby se rozhodl pro práci bez Talicha anebo pro nějaké taktizování. Nic z toho se nestalo. „Český komorní orchestr vycházel z principů, které zjednodušeně řečeno charakterizují dobrou společnost: demokracie, tolerance, gentlemanství, slušnost,“ říkal Ivan Medek, který měl na duchu a etické úrovni tělesa lví podíl.¹² Český komorní orchestr raději ukončil svoji činnost, než aby Talicha zradil. Po orchestru nezůstala jediná nahrávka, žádný z jeho koncertů tehdy nepřenášel ani rozhlas, protože šéf jeho hudebního vysílání Mírko Očadlík byl proti Talichovi. Podobně tehdy zanikla i čerstvě založená Hudební mládež přičleněná k Českému komornímu orchestru. Kdyby byla pojata jen jako kroužek hudebních nadšenců, pounorový režim by ji možná přijal, ale podle Medka měla jiné poslání: ne aby vychovávala k pouhému poslouchání hudby, ale k celkovému životnímu postoji. K názoru na svět.

O zániku ČKO psal Ivan Medek podrobněji ve svém textu v dubnu 1968. V době, kdy se po dvaceti letech nesvobody poprvé směla veřejně psát pravda bez cenzury. Přímocharost, jasnost a naléhavost Medkova textu jsou elektrizující: „Proč

⁸ Ivan MEDEK, *Hudba*, Student, 16. 8. 1945.

⁹ Tamtéž.

¹⁰ Ivan MEDEK, *Talichovské vzpomínání Ivana Medka*, s. 17.

¹¹ Václav Talich Ivanu Medkovi, 31. 10. 1945, cit. podle Herberta MASARYKOVÁ (ed.), *Václav Talich – Dokument života a díla*, Praha 1967, s. 456–457.

¹² Ivan MEDEK, *Talichovské vzpomínání Ivana Medka*, s. 17.

11.IV.1950

P o t v r z e n í .

Potvrzujeme, že Ivan Medek /Praha-Smíchov, Nábř. Legií 49/ provádí likvidaci Českého komorního orchestru a jeho přeměnu na České komorní sdružení a v této své funkci vykonává administrativní práce spojené s pořádáním občasných koncertů Českého komorního sdružení. Za tato uspořádání jest honorován příležitostně podle počtu koncertů. V sezoně 1948-1949 byl jeho roční příjem 16.000 Kčs a v sezoně 1949-1950 20.000 Kčs.

Potvrzení o likvidaci Českého komorního orchestru z 11. dubna 1950. Soukromá sbírka.

musel Český komorní orchestr uzavřít svoji činnost? V Únoru 1948 byl, stejně jako ostatní soubory, vyzván, aby zaujal své stanovisko k nové situaci a k osobě svého šéfa V. Talicha. Chlapci to udělali na tehdejší dobu dost neobvyklým způsobem. Vytvořili „Akční výbor“, který se plně postavil za Talicha jako nenahraditelného šéfa orchestru, a napsali, že jsou přesvědčeni, že Československo nalezne svou vlastní cestu k socialismu, která bude cestou demokracie. Bylo to sebevražedné prohlášení, nebo politická naivita, romantický patos? Projev reakcionářství? Ale proč? Cožpak nejsou nejlepší ty chvíle, kdy člověk dělá něco ne proto, že by chtěl, ale spíše proto, že jinak nemůže? Má-li ovšem v sobě to, čemu se stále ještě nepodařilo najít lepší jméno, než je svědomí.

Konec pak byl už jen krátký. Chlapci byli povoláni na Ústřední akční výbor Národní fronty, kde jim tehdejší tajemník hudebního oddělení Miroslav Barvík řekl, že Talich stejně jednou půjde před soud, že Český komorní orchestr bude zrušen (nedostane subvenci), nevzdá-li se Talicha jako šéfa, a navrhl jako Talichova nástupce jiného dirigenta – tře-

ba Otakara Trhlika. A tehdy se těch 36 mladých lidí rozhodlo dát přednost rozpuštění před nemravnou existencí. Talichův žák Vojtěch Vogel nastudoval poslední program – Talich byl nemocen již od prosince 1947 – a komorní orchestr se rozloučil s veřejností.

Václav Talich nesměl v Praze dirigovat do roku 1954. Nesmělo se o něm psát, jeho jméno nebylo uváděno. Jen ve skrytu studia směl nahrávat gramofonové desky. Na jaře 1954 se vrátil k několika koncertům s Českou filharmonií nemocný člověk, který měl za sebou tvrdou práci na Slovensku, které mu, zásluhou L. Novomeského, poskytlo možnost práce po roce 1949. Měl za sebou vyšetřování, šikanování atd. O tom je zbytečné mluvit. Snad to hodně lidí ví. Ale není zbytečné připomenout, že není správné mluvit jen o tzv. velkých deformacích a myslet si, že tyto velké deformace vznikly kolem padesátých let. Není to prostě pravda. Byly důsledkem tisíců malých deformací (je-li toto slovo vůbec přesné), které začínaly mnohem dřív. Jednou z nich byl i osud 36 mladých lidí, kterým je věnováno těchto několik řádek. Co se s nimi

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, VĚD A UMĚNÍ

Závodní radě na vědomí!

Vzato na vědomí dne 2. 1. 53

Karim 29. 1.

Čís. 71420/VIII-4-52-Šv.

ČESKÁ FILHARMONIE, státní orchestr	
V Praze, dne: 27. ledna 1953.	
Číslo:	143
Poslalo:	28. I. 53
Pril:	Ref:

Česká filharmonie,

P r a h a .

Vážení soudruzi.

Ministerstvo školství, věd a umění, kádrové oddělení sděluje na Váš přípis ze dne 28. listopadu 1952, čís. jedn. 1819/K.Š./52, že Ivan Medek může nastoupiti do České filharmonie na místo koncertního jednatele s podmínkou, že po půl roce bude zhodnocena celková jeho práce. Vyhoví-li podmínkám, bude moci nadále pracovat v této funkci, pak-li nevyhoví, bude z této funkce odvolán. Je nutno sledovat v jeho práci, jak uplatňuje své schopnosti a zkušenosti, jak prosazuje usnesení strany a vlády, aby při pololetním hodnocení byly znatelné výsledky jeho práce.

Se soudružským pozdravem, **Čest práci!**

Za hudební oddělení:

J. J. Gardavský

Za kádrové oddělení:

Čmrl L.

Česká filharmonie zaměstnala Ivana Medka od 1. ledna 1953, ale jak vyplývá z dopisu Ministerstva školství, věd a umění, tak jen s podmínkou neustálého dozoru. Soukromá sbírka.

stalo? Co se stalo s Hudební mládeží? S naší hudbou v celku? Snad se k tomu ještě někdy vrátíme.¹³

Česká filharmonie I.

Po únoru 1948 dráždil Ivan Medek komunistický režim neutuchající snahou navazovat na kvalitu a étos Českého komorního orchestru. „S jednotlivými bývalými členy našeho souboru jsme uspořádali komorní koncerty ještě v další sezoně. Byl to cyklus Beethovenových skladeb. První koncert jsme v novinách inzerovali s tím, že účinkují bývalí členové Českého komorního orchestru a že koncert nastudoval Václav Talich. Bylo vyprodáno. Následoval příkaz novinám, že jméno Talich a název Český komorní orchestr nesmějí být uváděny. V dalším inzerátu jsem napsal, že účinkují bývalí členové významného pražského komorního souboru v nastudování vynikající umělecké osobnosti. Zase to zakázali. Takhle jsme si v těch prvních měsících po Únoru pohrávali. Pořád ještě to šlo, ale pak zakázali úplně všechno.“¹⁴

Na Pražské konzervatoři musel Ivan Medek přerušit studium a bylo třeba řešit existenční starosti. Jako na člověka s pověstí vynikajícího organizátora se na něj obrátili mnozí

umělci, aby jim pomohl „aranžovat“ jejich koncerty. „Bylo to v jejich režii, pořadatelé byli oni sami, já jsem jenom dělal poskoka, který roznáší plakáty a podobně. To jsem dělal asi dva roky. Ale uživit se tím nedalo a stálo to spoustu práce. Maminka si tehdy napsala do deníku, že už nejsem její chlapec, se kterým si může povídat, protože jsem rozlítaný a nemám na nic čas. Mikuláš neměl pořádně co jíst, bylo to dost těžké. Nějak to ale muselo jít. Moje žena Ljuba, pianistka, učila doma, trošku jsme improvizovali. Taky se nám v roce 1950 narodila dcera Viktorie, Talich jí byl za kmotra. Bylo toho mnoho najednou, bylo mnoho starostí. [...] Dva dny před Vánocemi 1952, když to vypadalo moc špatně a moje žena čekala druhé dítě (syn Jan se narodil na Štědrý den), jsem dostal zprávu, že mě zaměstná Česká filharmonie. Situace v roce 1952 se už malinko lišila od let 1948 a 1949. [...] Do České filharmonie jsem nastoupil 1. ledna 1953. Bylo to zajímavé a krásné období. Seznámil jsem se blíže s celou řadou hudebníků, mnohé jsem sice znal z dálky, některé dokonce i osobně, ale dosud nepracovně. Velice důležité bylo mé setkání s Karlem Ančerlem, tehdejším šéfem filharmonie.“¹⁵

Doba se po Stalinově a Gottwaldově smrti přece jen trochu uvolňovala, a tak mohl Ivan Medek napomoci tomu, že

¹³ Ivan MEDEK, *Před dvaceti lety*, duben 1968, strojopis z pozůstalosti (rodinný archiv).

¹⁴ I. MEDEK, *Děkuji, mám se výborně*, s. 54–55.

¹⁵ Tamtéž, s. 55–56.

se k České filharmonii – po šesti letech zákazu veřejné činnosti v českých zemích – vrátil Václav Talich. Do podzimu 1952 byl Talich v Bratislavě, kde ve velmi polních podmínkách spoluzakládal Slovenskou filharmonii, ale překážky v cestě už ho unavovaly a rozhodl se trvale vrátit do Prahy. Ivan Medek neváhal. „Napsal jsem dopis ministru Kopeckému a Talichovu situaci v něm vysvětlil; požádal jsem ho rovněž o rozhovor. Vždycky jsem byl trochu hazardér. [...] Z ministerstva informací [...] mi poslali vzkaz, abych se dostavil ke Kopeckému náměstkovi Tauferovi, ten že to se mnou projedná. Ředitelství České filharmonie přirozeně šlelo, protože jsem jim to předem neoznámil. Věděl jsem totiž, že by mi to zakázali. Přišel jsem k Tauferovi, asi čtvrt hodiny jsme spolu hovořili a on pak poslal k Talichovi do bytu obálku s nějakými penězi a jmenováním Talicha uměleckým poradcem České filharmonie. Byla to funkce čistě formální, ale znamenala Talichovu rehabilitaci.“¹⁶ Navíc mohl Talich veřejně dirigovat v českých zemích. S Českou filharmonií provedl v roce 1954 několik nezapomenutelných koncertů na mezinárodním hudebním festivalu Pražské jaro.

Následky takovýchto činů odvahy byly očekávatelné: „Tehdy na mě komunisté z ministerstva informací [...] dostali strašlivý vztek. Navrhli mou výpověď z České filharmonie a tam ji akceptovali. Odůvodněna byla tím, jak mi bylo řečeno, že nepřipustně ovlivňuji Václava Talicha. Lituji, že mi to nedali písemně, to bych se měl čím chlubit. Václav Talich byl totiž pověstný tím, že se po celý život nedal nikým ovlivnit. Nastoupil jsem v Hudební a artistické ústředně, ale i od tamtud mě po čase vyhodili. Těch výpovědí následovala ještě celá řada, vždycky z kádrových důvodů. Jedna z posledních byla odůvodněna tím, že se nehodlám zříci názorového dědictví svého otce. Jakýsi úředník, nebudu ho jmenovat, protože to byl člověk hodný, ale hloupý, mi totiž vážně tvrdil, že když se budu článkem v novinách distancovat od svého otce, budu si pak moci dělat, co chci. Řekl jsem mu na to: ‚Nezlobte se, ale právě v tom případě bych nemohl dělat, co chci. To bych sám sebe definitivně vyřídil.‘ A tak mě zase přesunuli do jiné hudební instituce. Abych nezapomněl, napínavý byl zejména rok 1957. Tehdy to vypadalo, že neseženu práci žádnou, a narodila se Tereza, naše třetí dítě.“¹⁷

Česká filharmonie II.

Začátkem šedesátých let se situace opět uvolnila, a tak se Česká filharmonie o Ivana Medka začala znovu zajímat. A nabídla mu zaměstnání: „...ovšem s podmínkou, že nikdy nebudu mít pas, že nikdy nepojedu do ciziny, že se nesmím stýkat s žádným cizincem a že na mne závodní organizace KSČ musí dohlížet. Což se také dělo. Nastoupil jsem do funkce zřízence. Seděl jsem ve sklepě v archivu a dostával minimální plat. Mým úkolem bylo například chodit pro poštu, do tiskárny, roznášet balíky a podobně. Tyto pochůzky mi vlastně umožnily být nejsvobodnějším z tamějších úředníků.“¹⁸

Celospolečenská atmosféra šedesátých let také umožňovala, aby lidé formátu Ivana Medka opět dostali slovo ve ve-

řejném prostoru. Medek připravoval publicistické pořady pro Československý rozhlas, Československou televizi a pro Divadlo hudby. Napsal desítky převážně hudebních textů – scénářů, popularizačních výkladů, portrétů umělců, jako byli dirigenti Leonard Bernstein, Herbert von Karajan, Leopold Stokowski nebo klavírista – a Medkův životní přítel – Ivan Moravec.

Díky zaměstnání v České filharmonii se Medkovi podařilo znovuoživit myšlenku Hudební mládeže. V podobě, ze které měl ovšem totalitní režim strach. Stála totiž na iniciativě mladých lidí, kterým nemá být vnucována představa světa: „...cílem umění je mimo jiné i schopnost naučit se samostatně myslet a vnímat – má jim být podána pomocná ruka, umožněno dorozumění, a to i mezinárodní.“¹⁹ „Základem je dobrovolnost, nejde o povinné výchovné koncerty,“ píše Ivan Medek v textu o Hudební mládeži z roku 1967. „A už úplně nakonec to, co každý ví. Mýt se a zdravit nás naučili doma. Číst a psát ve škole. A vnímat kumšt a tím i trochu líp rozumět světu a životu nás obvykle naučil někdo, kdo sám hořel. Velkým a jasným plamenem. Často to byl učitel.“²⁰

V České filharmonii Ivanu Medkovi postupně připadla nepsaná funkce dramaturga. Čím dál blíže byl šéfdirigentovi orchestru Karlu Ančerlovi. A když Ančerl po 21. srpnu 1968 zůstal v USA a Kanadě, kontaktoval ze všeho nejdřív jediného člověka z ČF, kterému věřil – Ivana Medka. Jejich vzájemná korespondence patří k nejsilnějším dokumentům v dějinách orchestru.

Zanedlouho dostal Medek druhou výpověď z České filharmonie – když na leden 1970 zařadil Honeggerovu kantátu *Jana z Arku na hranici*. Vyhazov mu dal ředitel Jiří Pauer. „Nejdřív to nezbudilo vůbec žádnou pozornost. Až najednou volali řediteli České filharmonie Pauerovi, co že to tam inzerujeme: ‚Jana z Arku na hranici!‘ Vysvětloval jsem řediteli, že se ta skladba opravdu tak jmenuje a že autorem textu je Paul Claudel. Dal jsem mu partituru, aby to viděl na vlastní oči. Řekl, že slova ‚na hranici‘ tam nesmějí být. Teprve o pár dní později komusi nahoře došlo, že kantáta má být uvedena k výročí upálení Jana Palacha. Tvrdil jsem, že něčeho takového jsem si vůbec nevšiml. Byl z toho samozřejmě strašný průšvih. Datum uvedení jsme museli změnit a nesměli jsme vysvětlit, proč ke změně dochází. Hrál se o čtrnáct dnů později, bylo vyprodáno, koncert měl manifestační charakter, protože všichni věděli, o co jde. Pár týdnů nato mě Jiří Pauer zavolal k sobě do kanceláře a uvítal mě slovy: ‚Víš, co ti teď řeknu?‘ Já na to: ‚Asi ano. Dáš mi výpověď.‘ Ptal jsem se ho, jestli musí. Řekl, abych s ním takhle nemluvil a co prý bych dělal já na jeho místě. A já jsem odpověděl, že bych mu dal taky výpověď. Bez ohledu na to, jaká je situace, a bez ohledu na to, že se známe tolik let. ‚Dal bych ti výpověď, protože si myslím, že by Filharmonie měla být řízena jinak.‘ – Sáh po láhvi koňaku, abychom se napili. Připadalo mi to, jako bychom byli nějakí mafiáni. Stáli jsme každý na jiné straně a jeden o druhém jsme to věděli. Ostatně tak tomu bylo nejen s Pauerem, ale i s celou řadou dalších lidí.“²¹

¹⁶ Tamtéž, s. 61.

¹⁷ Tamtéž, s. 62.

¹⁸ Tamtéž, s. 63.

¹⁹ Ivan MEDEK, *Hudební mládež*, 1967, strojopis z pozůstalosti (rodinný archiv).

²⁰ Tamtéž.

²¹ I. MEDEK, *Děkuji, mám se výborně*, s. 64–65.

Komorní koncert na počest národního umělce Václava Talicha, Dům umělců, 28. září 1957. Soukromá sbírka.

Ivan Medek, Václav Talich a Josef Vlach, leden 1958. Soukromá sbírka.

Karlu Ančerlovi o tom Medek v dopise z března 1970 píše: „...když mi J. P.²² v milém rozhovoru můj odchod označoval a snažil se jej zdůvodnit, přesvědčil mne i o tom, že je to přání nějakých jiných vysokých míst. Také jsem si musel uvědomit, že jsem nihilista, nemám žádné slušné přátele, nestýkám se s dobrými lidmi, jsem holt ze špatné staré rodiny, mám špatnou povahu atd. [...] Zatím stále mohu pracovat příležitostně v malých relacích v rozhlasu a něco dělám i pro televizi. To je v mé současné situaci nejkuriosnější, protože to znamená obrovskou publicitu, ohlasem ve veřejnosti nesrovnatelnou s prací v ČF, ale snad tento paradox alespoň nějaký čas vydrží.“²³

V dalších letech Ivan Medek příběh České filharmonie pozorně a kriticky sledoval. Pracoval nějaký čas v hudebním vydavatelství Supraphon, než byl kvůli podpisu Charty 77 vyhozen. O dění v ČF psal mj. pravidelně právě Karlu Ančerlovi do Toronta. Třeba když ČF v roce 1971 slavila 75. výročí vzniku: „Myslím, že v té dobré části – tj. orchestr a Václav Neumann – to bude milé, prosté a lidské. V té druhé pak velice oficiální, mnohomluvné, naporádkové, a proto také nepravdivé. Ale ne jen proto, jak budou některé věci řečeny, ale do jakého světla budou stavěny a jaké závěry z toho vyvozovány. Naivita některých ředitelů a jejich osobní jistota je podivuhodná. Ale to jsem nechtěl psát, protože to není důležité a nejedná se v tomto případě vůbec o ČF [...]. Tam je totiž všechno nebo skoro všechno v pořádku, většina dobrých lidí a hodně poctivého kumštu.“²⁴ Chystala se tehdy také výstava k jubileu orchestru: „Dr. Šeřl psal pro ni námět a zároveň napsal nové dějiny České filharmonie z nejnovejších pokrokových hledisek, takže moje knížka, kterou jsem napsal loňský rok, nevyjde. Ale to je dnes lepší, přirozenější a také logičtější. Supraphon vydává slavnostní desku, kterou Česká filharmonie věnovala dobrovolně, bez honoráře, ke Sjezdu strany. Je to Pauerova kantáta ‚Volám Vás lidé‘ z padesátých let. Snad se ještě na to dílo pamatujete.“²⁵

V roce 1972 komentuje Medek příchod nové generace hudebníků do České filharmonie: „Vůbec je v ČF řada nových hráčů, kteří jsou instrumentálně dobří, ale potřebovali by vedení, aby z nich vyrostli opravdu orchestrální umělci a ne jen hráči. K tomu by ovšem měli být vedeni už na škole a také kritikou a úředními činiteli – alespoň v základním postoji ke kumštu.“²⁶

Česká filharmonie III.

Ivan Medek sledoval Českou filharmonii i po roce 1978, v době svojí emigrace v Rakousku, kde se posléze stal stálým vídeňským spolupracovníkem Hlasu Ameriky. Zprávy a dokumenty o situaci v Československu dodával více než sedmdesáti exilovým a mezinárodním institucím, archivům a univerzitám.

Vídeň byla zamilovaným městem šéfdirigenta České filharmonie Václava Neumanna. Ten byl jedním z mála lidí,

kteří se nebáli s Ivanem Medkem setkávat. „To vzniklo tak, že jsem ho jednou potkal na ulici a on říká: Nazdar, půjdeme si sednout do nějaké hospody. – Od té doby, pokud byl ve Vídni, vždycky k nám přišel.“²⁷ O sympatiích, které Neumann k Ivanu Medkovi choval, věděla i Státní bezpečnost (StB), jak se dočítáme v jednom z archivních dokumentů nazvaných „Projev sympatií šéfdirigenta České filharmonie Václava Neumanna signatáři Charty, čs. emigrantu Ivanu Medkovi, při koncertu České filharmonie ve Vídni – poznatek“. Událost se stala 2. 6. 1984 a agent StB informoval o návštěvě Ivana Medka a jeho ženy Heleny na dvou vídeňských koncertech ČF a Pražského filharmonického sboru (PFS): „Na obou koncertech seděl Ivan Medek se svou manželkou na balkoně z levé strany a s ním několik jeho dalších přátel, zřejmě z řad čs. emigrantů. V druhé polovině programu při provedení skladby A. Dvořáka REKVIEM došlo k situaci, kdy šéfdirigent České filharmonie Václav Neumann za řízení orchestru, sboru a sólistů, se obrátil na levou stranu, kde Ivan Medek seděl, a zcela viditelně mu hlavou a s úsměvem pokynul na pozdrav. Jeho počínání, kterým podle vyjádření PRAMENA naznačil veřejně sympatie k tomuto emigrantu, vzbudilo překvapení a údiv nejen mezi částí členů PFS, ale také mezi vídeňským publikem, z něhož někteří se otáčeli stejným směrem jako Václav Neumann. PRAMEN hodnotí Václava Neumanna z jeho chování jako politického alibistu, který před rakouským publikem ukazuje své sympatie k čs. emigraci v oblasti kultury. O Václavu Neumannovi je známo, že sám má oba své syny v emigraci.“²⁸ Osobně mě vždy překvapuje, o jakých skutečnostech – a s jakou snaživostí – tito agenti (v současnosti nezřídka vážené postavy českého hudebního života) své řídicí orgány informovali, a to se zřejmým úmyslem: uškodit Václavu Neumannovi. Citovaná zpráva se dostala až do rukou československého ministra kultury.

Václav Neumann a Ivan Medek se ve Vídni potkali i na podzim 1989. A bylo to setkání zásadní. „Seděli jsme u nás ve Vídni a povídali si o situaci doma. Neumann řekl, že kdyby teď za ním přišli z televize nebo z rozhlasu, odmítl by s nimi spolupracovat. Když je tolik lidí zavřeno a signatáři ‚Několika vět‘ z řad umělců nesmějí spolupracovat s televizí a s rozhlasem jenom proto, že proti zavírání protestují, také on se přidá na jejich stranu. Navrhl jsem mu, aby tento svůj postoj zveřejnil předem. Poradil se s ženou a pak souhlasil s tím, že jeho rozhodnutí oznámím tiskovým agenturám. Řekl jsem mu, aby snad ani nezvedal telefon, protože až zítra v novinách vyjde zpráva o tom, že se dirigent Václav Neumann rozhodl odmítnout účinkování v televizi a v rozhlasu, dokud bude v Československu pokračovat postih signatářů výzvy Několik vět, nastane blázninec. – Byl to poprask. Neumann byl nervózní, ale ucuknout nemohl a také nechtěl. Moji známí z České filharmonie mi hned na druhý den telefonovali, že okamžitě svolali schůzi a na ní se rozhodli následovat Neumanna a přidat se k jeho prohlášení; proti hla-

²² Jirí Pauer.

²³ Ivan Medek Karlu Ančerlovi, 19. 3. 1970, pozůstalost Ivana Medka v Archivu České filharmonie.

²⁴ Ivan Medek Karlu Ančerlovi, 30. 12. 1970, pozůstalost Ivana Medka v Archivu České filharmonie.

²⁵ Ivan Medek Karlu Ančerlovi, 11. 5. 1971, pozůstalost Ivana Medka v Archivu České filharmonie.

²⁶ Ivan Medek Karlu Ančerlovi, 19. 4. 1972, pozůstalost Ivana Medka v Archivu České filharmonie.

²⁷ Ivan MEDEK, *Ivan Medek: Přál bych mladé generaci, aby se dožila lepších a moudřejších časů*, rozhovor Jindřicha Bálka a Petra Kadlece s Ivanem Medkem, Harmonie, 2009, roč. 17, č. 9, s. 26.

²⁸ Cit. podle Petr KADLEC, *Zrání ke světovosti. 70 let České filharmonie*, OperaPlus, 22. 1. 2016, dostupné z: <http://operaplus.cz/zrani-ke-svetovosti/>.

ČESKÁ FILHARMONIE						
Evidenční číslo 144	Jméno a příjmení: Rodné jméno: Ivan M E D E K					
	Den, měsíc a rok narození: 13.7.1925	Místo: Praha				Okres: Praha
	Stav: (datum sňatku, rozv., ovdovění) ženatý- 5.9.1945	Národnost: česká				Státní příslušnost: ČSSR
	Bydliště trvalé: Praha -Smíchov, Janáčkovo nábř.49 Telefon: 532415					Hlavní zaměstnavatel: Česká filharmonie, Praha 1, Dům umělců, Alšovo nábřeží č. 12 Telefon:
Bydliště přechodné: Telefon:	Skolní vzdělání: 5 obecných a gymnasium a) všeobecné b) odborné c) vysokoškolské konzervatoř Praha - 148-03/2		Původní povolání, čím vyučen(a): koncertní jednatel Skupina podle zařízení: koncertní jednatel			
V České filharmonii od roku: 1.1.1953 1.6.1962	Funkce: koncertní jednatel	Císlo obč. průkazu: 532467 serie PM-52 MOV B Praha 16,22.11.56 Rodné číslo: 25/07/13/056	Císlo cestovního pasu: 56			
Kvalifikační skupina	Měsíční plat 1.580,-	Stanoven dne 1.9.1963	Konkurs absolv. dne:	Počet bodů:	Průměr:	
Politicky organizován(a): ne	Voják (ano či ne) ano	Manžel(ka), datum a místo narození, povolání: Ljuba roz.Straková nar. 16.12.1919 Otec: Rudolf 1890 Matka: Eva- 1896 roz. Slavíčková	Děti	Rok narození		
Členství v masových organizacích: ROH-SCSP-			Viktorie	Jan	Terezie	

Zaměstnanecká karta Ivana Medka z České filharmonie. Soukromá sbírka.

sovali jenom dva, oba funkcionáři závodního výboru KSČ. (Po návratu z emigrace jsem slyšel, že na ústředním výboru strany prý kvůli tomu uspořádali schůzi. Soudruzi hořekovali, že tohle je už moc. Co se toho do těch muzikantů nacpalo, jaké výhody ten soudruh Neumann a ostatní soudruzi ve filharmonii měli! Vždyť je to zrada, copak oni si neváží svého výsadního postavení? – Nevážili. V určitém okamžiku jim záleželo na podstatných věcech daleko víc než na tom takzvaném výsadním postavení).²⁹

Po Medkově návratu do Prahy na samém konci roku 1989 bylo přirozené přemýšlet o tom, kde by mohl člověk s jeho zkušenostmi a rozpoznáváním pomoci. Znovu se tak přiblížil i České filharmonii. „Po nějakém čase mě filharmonici zvolili do poradního sboru České filharmonie, kde jsem se neosvědčil, protože jsem měl poněkud jiné názory na jejich tehdejšího šéfa Gerda Albrechta, což se některým z nich nelíbilo, ale to je zase jiná kapitola.“³⁰

Byla to velká škoda, protože Medkovy zkušenosti i způsob myšlení mohly dát České filharmonii po roce 1989 směr, který potřebovala jako sůl. Ve faxu z května 1991 Ivan Medek do ČF mimo jiné píše: „Půjde o to nalézt a vychovat

nové, vzdělané obecnstvo. Podobně jako po první světové válce, kdy Talich říkal, že mu jde o výchovu orchestru i posluchačů. Měli bychom postupovat moudře, bez radikalismu. Hledat nové, ale nevyločit, nezastrašit staré posluchače. Počítat však nejen s generační, ale také společenskou změnou. Jako ČF nemůžeme sice střední třídu vybudovat, ale musíme si ji hlídat. Je v ní naše budoucnost. (Ostatně nejen naše).“³¹ A uzavírá: „Zkrátka: obtěžovat úřady, veličiny, veřejnost. Nenechat nikoho spát. A nemyslet si, že je vyhráno. Neusnout na vavřínech (jsou-li jaké).“³²

Prostor mezi Prahou a Torontem

Vraťme se ještě na chvíli k dopisům, které od září 1968 do dubna 1973 putovaly mezi Prahou a Torontem. U dopisů, které psal Ivan Medek emigrovavšímu Karlu Ančerlovi a které jsou plné důvěry a ochoty pomoci, plné přátelství, porozumění a podpory. I na takovou dálku byl Ivan Medek pro Karla Ančerla jedním z nejbližších. A také jedním z lidí, kteří se nebáli odepisovat... V jeho krásných dopisech jsou slova povzbuzení a také naděje, že se přátelé shledají. Třeba na Ančerlově milované chatě v jihočeských Klenovicích.

²⁹ I. MEDEK, *Děkuji, mám se výborně*, s. 99–100.

³⁰ Tamtéž, s. 101.

³¹ Ivan Medek České filharmonii, květen 1991, fax z pozůstalosti (rodinný archiv).

³² Tamtéž.

„Projížděl jsem silnicemi kolem Bechyně, Písku, Vráže, Třeboně, Tábora a od počátku jsem věděl, že nakonec dojedu do Klenovic,“ píše Medek v září 1971. „Přesto, že cestu znám, zeptal jsem se u odbočky ze státní silnice jednoho starého strejdy, který tam řezal dříví, kudy se jede k Ančerlovům. Ptal jsem se vlastně jen proto, abych znovu slyšel to, co vím. Musím prý hned za chalupami napravo polem až k přejezdu a tam zadupat, ale pořádně ‚zarajtovat‘ na drátech, aby se závory zvedly. Udělal jsem to jen tak pro legraci, protože přejezd je rozkopaný a stejně se přes koleje nedá jezdit. Jenže pořád ještě nemám ten Váš jihočeský fortel nebo jsou ty závory už moc dlouho dole. Tak jsem tedy přešel a chvíli chodil kolem Vašeho domku. Dům je – pokud se to dá posoudit zdálky – v naprostém pořádku. Zahrada vzorně uklizena, stromky a keře okopány, tráva pokosena – úplná krása. A kolem v lese spousta brusinek, velkých jako maliny, zbytky obrovských borůvek, a kdyby jen trochu přšelo, jistě i hub. Kolem absolutní ticho, vysokánské borovice a takové to ztajeně dramatické jihočeské nebe. Pak jsem si u strážního domku natrhal trochu švestek, na poli mladou kukuřici a trochu přemýšlel, zda stačí spravit ten přejezd do té doby, než se sem vrátíte, abyste nemuseli nosit kufry pěšky. Myslím, že to bude Vaše první cesta, a rád bych to věděl alespoň tak dva dny před tím, abych se schoval někam za keř a díval se na Vás, jak otvíráte dveře od domova. Klíč máte zatím s sebou někde v partituře ‚Asraela‘, Dvořáků, Janáčků, Smetanů, ale i Beethovenů atd. A hodí se nejen ke Klenovicím, ale i k Praze a především k lidem.“³³

Ivan Medek se těžko smířoval s tím, že srpnem 1968 a následným vývojem se přerušila kontinuita Ančerlovy práce s Českou filharmonií. Čím dál víc bylo znát, jak moc Ančerl pro úroveň orchestru znamenal. I pro Medka tato hodnota – pochopitelně a zároveň paradoxně – vyvstávala mnohem silněji v situaci, kdy byla osmnáctiletá kapitola Ančerlova vedení ČF definitivně uzavřena. I když tomu Medek nikdy nechtěl věřit, jak o tom píše na sklonku roku 1970: „Vaše desky s ČF jsou [...] na našem trhu trochu tak něco jako Hity v oblasti vážné hudby, stále znovu se lisují a je jich vlastně pořád málo. Vracíme se k nim v pořadech Divadla hudby [...], ale hrajeme je i jinde. Slyšíme Vás pořád v rozhlasu, televizi atd., takže se snad dá říci, že ta velká ančerlovská vlna nastala pořádně až po Vašem odchodu. Ale to snad je zákonitě a každý pořádný operní libretista v Itálii v minulém století věděl, že hlavní hrdina (jenže to byl obvykle tenor) musí na konci třeba prvního jednání někam odjet, aby se pak mohl s triumfálním pochodem zase vrátit. A protože nás ve dvacátém století už tolik tenoristé nezajímají a léta kolem šedesátky jsou pro dirigenty léta mládí, počítám tak trochu Vaši nynější situaci za přestávku mezi prvním a druhým jednáním. Není teď snad důležité, kde se bude ten triumfální pochod hrát...“³⁴

Snaha uchovat si optimismus byla vědomá a cílená. I tak si ale člověk musel klást otázku, je-li takový optimismus stále ještě pravdivý. V létě 1972 – v době zcela vládnoucí normalizace – Medek píše Karlu Ančerlovi a v jeho slovech je vyčerpání. Mít a udržet si naději je těžší, než se zdálo.

„Jinak je [...] jaksi trvalý pocit únavy společný mnoha lidem. Intelektuálům pochopitelně nejvíc. Těžko se dá psát do

Se svým přítelem, pianistou Ivanem Moravcem, Divadlo hudby, 1970. Soukromá sbírka.

šuplete a podle dosavadních zkušeností to ani nebývá moc dobré. K tomu přistupují obyčejné hmotné starosti, člověk má pocit, že nikdy nezaplátí dluhy atd. Ale to všechno není nic nového a není to asi jen zde. Musím se ale objektivně přiznat, že k udržení a růstu celkového životního pocitu naděje jsou zapotřebí velmi silné impulsy etické, jejichž nezávislost na praktických prohrách je nutno stále a velmi vědomě si připomínat. Na druhé straně to znamená, že se lidé i velmi různých profesí mohou právě na základě společného pocitu dobře dorozumět, což je asi nejdůležitější, protože obecné nedorozumění v osobních i světově zásadních oblastech je asi charakteristickým rysem tohoto podivného století, tak zavaleného ideami, že by se chtělo nalézt nějaký malý prostor, kde si lidé rozumí v prostých slovech. Musíme ten prostor hledat mezi sebou.“³⁵

S Karlem Ančerlem tento prostor nacházel. A mohl mu svěřovat postřehy i o hudebním životě, které by tuzemská hudební veřejnost určitě nerada slyšela. I když by to byla potřebovala jako sůl. Jsou to postřehy, jejichž platnost určitě nekončí v roce 1972.

„U nás [...] propukla v poslední době takřka chorobná manie nejrůznějších soutěží. Kvalita člověka je posuzována podle toho, zda se umístí v některé z domácích nebo třeba úplně okrajové mezinárodní soutěží. To vede k tomu, že se instrumentalisté na AMU od druhého nebo třetího ročníku věnují velice omezenému a navíc jejich možnosti často přesahujícímu repertoáru, nemají čas na hru v souborech, tím méně na orchestr. Úřady jsou šťastné z každé pobronzované sádrové medaile, což je nakonec pochopitelné, uvážíte-li, že v hudebním životě odedávna rozhoduje řada nahluchlých osobností, které se koneckonců musí spoléhat spíš na zrak. Když se k tomu připočte známá omezenost světových a úplný nedostatek našich managerů, je z toho pak to, co je vidět na světových koncertních pódii. Stále stejný typ stále nových lidí, na nichž je pozoruhodné obvykle jen to, že jsou mládí. Jenže už Karel Čapek říkal, že ‚mladé umí být každé tele, ale zestárnout je panečku kumšt‘. [...] Zkrátka, stýská se mi po skutečném šéfu orchestru, skutečném reprodukčním kumštýři, který by, jako kdysi Talich, ‚dával kámen ke

³³ Ivan Medek Karlu Ančerlovi, 11. 9. 1971, pozůstalost Ivana Medka v Archivu České filharmonie.

³⁴ Ivan Medek Karlu Ančerlovi, 30. 12. 1970, pozůstalost Ivana Medka v Archivu České filharmonie.

³⁵ Ivan Medek Karlu Ančerlovi, 7. 8. 1972, pozůstalost Ivana Medka v Archivu České filharmonie.

kameni' i s rizikem omylů a nutným hledáním. A taky, aby uměl ladit, aby se hrál v rytmu a takové ty docela obyčejné věci, bez kterých se z nejlepší muziky stává nezajímavé bláto. Bylo by dobře, kdybyste tu byl.³⁶

Karel Ančerl zemřel začátkem července 1973. Ivan Medek napsal ihned dopis jeho ženě Haně. Z existujících rozloučení a nekrologů je tento dopis ze 7. 7. 1973 nejvýstižnější, nejosobnější. A s největším porozuměním.

„Drahá paní Ančerlová, je mi smutno a vzpírám se uvěřit, že už nikdy nevidím člověka, kterého jsem měl rád. Prohlížím tu malou hromádku dopisů a lístků z posledních let a mám pocit, že jsem mu rozuměl stále lépe. Jako by mne vzdálenost přibližovala k uměleckému i lidskému porozumění a pochopení toho, co Karel Ančerl pro českou hudbu znamená. Jeho vůle a chuť k práci, schopnost překonávat obtíže, slabosti a nemoce, to bylo obdivuhodné vypětí sil, velkolepý finiš nebo koda, jako v krásném a velkém díle. Odešel uprostřed práce a velkých plánů a přesto myslím, že nezůstal nikomu nic dlužen. Jen málokterý člověk se může vykázat tak velkou a poctivou bilancí.

Nepřestal jsem nikdy věřit, že se znovu setkáme, že se vrátí k České filharmonii, do Prahy, do Klenovic. A přesto vidím, že léta v Torontu byla dobrá a nutná. Právě pro svůj životní i umělecký finiš potřeboval být tam, kde mohl pracovat bez všech těch zatěžujících zbytečností, se kterými se tady nabojoval dost a dost. Nevím, zda to mohu dost dobře říct, ale myslím, že si s sebou vzal do světa kus takového toho krásného, tvrdohlavého a nesmlouvavého jihočešství, pro které hudba a umění není jen hrou, ale životem, se všemi jeho radostmi, dramatismem, smutkem a vůlí ke stálé cestě výš. Měl jsem vždycky nesmírnou radost z každé zprávy o něm a o vás všech a stále znovu jsem se přesvědčoval, jak je dobře, že jste tam s ním, a jak mu pomáháte.

Vím, že je Vám smutno a tyto dny jsou snad nejtěžšími ve Vašem životě. Byl bych moc rád, kdybyste věřila, že jsme v duchu s Vámi a že Vám chceme a budeme pomáhat, jak nám budou síly stačit.

Z celého srdce na Vás myslím a tisknu Vám ruce

Ivan Medek³⁷

Máte cestu před sebou

V šedesátých letech napsal Ivan Medek v souvislosti s dějinami České filharmonie, že „člověk musí vědět vždycky přesně, co chce, jeho touha musí mít přesný obrys, musí umět pracovat, nemůže žít bez naděje a musí umět bojovat za svoji nezávislost, právo a svobodu“.³⁸ Myslím, že toto přesvědčení patřilo především k jeho životu a uvažování. S jistotou nadsázkou říkal, že se mu v profesním životě vlastně nepodařilo nic z toho, co si plánoval a představoval. Vše bylo vždy jinak. Ale přitom se ocital v klíčových a uzlových situacích, v nichž jednal způsobem, který dodnes inspiruje.

Když jsme s ním v červenci 2009 na Letné natáčeli poslední rozhovor, ptali jsme se i na jeho oblíbené skladatele. „Já jich mám víc. Ale kdybych byl odsouzen, jak se říká, vzít

něco na ten pustý ostrov, tak bych si vybral Mozarta. Tam se nenudíte ani vteřinu, objevujete pokaždé něco nového a on s vámi zachází jako s partnerem, kterého potřebuje. Ne jako Beethoven, který vyslovoval takové ty tvrdé úsudky vůči publiku. Mozart má publikum rád a pro publikum píše, nepíše pro jakési abstraktní hodnoty nebo pro budoucnost. Píše konkrétně pro publikum. Já bych si vybral Figarovu svatbu a zahrál bych si z ní občas něco.“³⁹

Mozart byl pro Ivana Medka jedním z tvůrců, který symbolizoval svobodný a nezávislý rozvoj hudby. Je to jeden z nejzajímavějších klíčů k Mozartovi. A ke každé velké hudbě, kterou nikdy nelze definitivně popsat, vyložit, analyzovat. Co si tajemného zůstává, aby se to při nových a nových interpretacích mohlo ozývat. Najdou-li se ještě interpreti schopní taková tajemství pochopit... Přesně proti dobovému akcentu na umění jakožto pouhé zrcadlo okolního světa psal Medek už začátkem šedesátých let o vrcholné – tedy i Mozartově – hudbě toto: „Vytváří sama svůj vlastní svět, svět tónů a myšlenek výhradně hudebních, který potřebujeme ne proto, abychom poznali skutečnosti kolem sebe v jejich vnější podobě, ale abychom lépe porozuměli skrytému tajemství stvoření, které obsahuje každá z nich. Podaří-li se nám to alespoň zčásti, budeme rozumět umění a kráse bez ohledu na to, čím a jak žijeme a co jsme.“⁴⁰

Láska k Mozartovi pojila Ivana Medka velmi silně s dirigentem Václavem Talichem, pro něhož byla hudba geniálního Salcburčana zázračným, nádherným drahokamem. Talich si přitom nikdy nemyslel, že je snadné zahrát Mozarta tak, aby jeho hudba skutečně zazářila tak, jak má. Ale vždy věřil, že stojí za to se o to pokoušet.

A jako Talich rozuměl Mozartovi, rozuměl i Ivanu Medkovi, v němž po roce 1945 našel jednoho z nejbližších přátel. Dědilo je sice 42 let, ale přesto nacházeli mimořádné vzájemné porozumění. V určitých situacích to byl překvapivě Ivan Medek, kdo znamenal pro Talicha oporu a byl mu rádcem. Talich si velmi dobře uvědomoval, co všechno pro něj jeho mladý přítel znamená. A dovedl se k němu obracet i v situacích nejtěžších. Slovy, ke kterým už není možné nic dodat.

„Milý Ivane,“ psal mu Talich na podzim 1953, „umřela Vám maminka. Je to vždycky velmi těžká ztráta, zejména jedná-li se o maminku, která Vás měla tolik, tolik ráda. Vzpomínám si z dob našich prvních setkání, s jakou nezlomnou důvěrou na Vás lpěla a třebaš by tak či jinak položenou otázkou se pokoušela jakoby si ověřit svoji vlastní víru ve Vaše schopnosti a v užitečnost toho, co právě děláte, byl to ve skutečnosti jen určitý rys marnivosti její mateřské lásky; měla prostě občasnou potřebu slyšet i z jiných úst to, co vlastně sama věděla s naprostou určitostí. A jistě se nemýlila: vždyť Vy jste obdivuhodný mladý muž a ‚máte cestu před sebou‘. Její cíl Vás jistě vynahradí za svízele začátků, bez nichž byste sotva získal odolnost i překvapující zralost pro šarvátky a boje, jak už je denní život přináší. To – myslím – je dědictví po mamince a přídatkem i nepopíratelná kultura srdce, takže ačkoliv už se na Vás teď dívá z ‚oné‘ strany, je jistě spokojena se svým životním odkazem.“⁴¹

³⁶ Ivan Medek Karlu Ančerlovi, 19. 4. 1972, pozůstalost Ivana Medka v Archivu České filharmonie.

³⁷ Ivan Medek Haně Ančerlové 7. 7. 1973, pozůstalost Ivana Medka v Archivu České filharmonie.

³⁸ Ivan MEDEK, *70 let České filharmonie*, 1966, strojopis z pozůstalosti (rodinný archiv).

³⁹ Ivan MEDEK, *Ivan Medek: Přál bych mladé generaci, aby se dožila lepších a moudřejších časů*, s. 29.

⁴⁰ Ivan MEDEK, *Vrcholné Mozartovy symfonie*, 1963, strojopis z pozůstalosti (rodinný archiv).

⁴¹ Václav Talich Ivanu Medkovi, b. d. 1953, T 1902, pozůstalost Václava Talicha v Muzeu Českého krasu v Berouně.